

ХАУДАГ КОНИНИНГ НЕФТ ВА СУВ ҚАЗИБ ЧИҚАРИШ ТАҲЛИЛИ

Дононов Жасур Урал ўғли,

Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти ассистенти

Абдуназаров Исобек Алмуродович, Хушвақтов Фозил Уткир ўғли

Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти талабалари

Аннотатсия: Хаудаг конида қатлам босимини ушлаб туриш ва қатламнинг нефт бериш хусусиятини ошириш учун бўр даврининг сеноман қатлами геотермал иссиқ сувини бухоро қатламига хайдаш давом эттирилди. Хаудаг нефт кони Сурхондарё вилояти Жарқўрғон тумани ҳудудида жойлашган.

Калит сўзлар: Жарқўрғон, Душанбе, гумбаз, сеноман, орографик, континентал, кўтарилма.

Кон Термиз шаҳридан 55 км шимолий-ғарбда ва Жарқўрғон шаҳридан 18 км шимолий-ғарбда жойлашган. Коннинг Жарқўрғон, Термиз шаҳарлари билан транспорт алоқаси Сурхон воҳаси маркази бўйлаб ўтган автомобил ва темир йўллари орқали амалга оширилади. Кондан 18 км жанубий-шарқда Жарқўрғон нефт тўплаш резервуар парки ва нефт куйиш эстакадаси қурилган бўлиб, шу ердан товар нефт қувур орқали “Жарқўрғоннефтни қайта ишлаш” ҚК га узатилади ва бундан ташқари Термиз-Душанбе темир йўли орқали цистерналарда истеъмолчиларга юклаб жўнатиш имконияти мавжуд. Туман иқлими-континентал, иссиқ узоқ муддатли ёзда ўртача ҳарорат $+45^{\circ}\text{C}$ дан $+50^{\circ}\text{C}$ гача июл-август ойларида, қиш ойларида ҳарорат $+5^{\circ}\text{C}$ дан -10°C гача.

Орографик жихатдан мазкур кон меридионал йўналишдаги баланд бўлмаган тепаликлардан ташкил топган. Энг баланд тепалик нуқтаси $+503$ м га етади.

1931 йилда Хаудаг майдонида геологик тасвирлаш ёрдамида кон кўтарилма тузилиши Н. П. Туаев томонидан аниқланди. 1932 йилда унинг

тавсиясига асосан кон гумбаз қисмида қидирув қудуғи бурғулаш мўлжалланди. 1-қидирув қудуғи коннинг жанубий кўтарилмасининг жанубий қисмида жойлаштирилди ва 1934 йилнинг феврал ойида бурғулаш вақтида чуқурлик 158 м га борганда палеоген даврининг бухоро қатлами I-горизонтидан нефт фаввораси олинди, кунлик 140 тонна нефт қазиб чиқарилди.

Кон 1935 йилда ишга туширилган бўлиб, 4 та махсулдор қатлам (I-, II-, III, IV-горизонтлар) дан иборат. Ҳозирги вақтда кон охириги босқичда ишлатилаёпти. Махсулдор қатламларнинг чуқурлиги 110-200 м ни ташкил қилади.

Кон механизация усулида, чуқурлик насоси ёрдамида ишлатилади. 2013 йил охирида эксплуатациядаги ва ҳаракатдаги қудуқлар мажмуи 34 та қудуқни ташкил этди. Нефт берувчи эксплуатацион қудуқлар мажмуи ўтган йилга нисбатан 1 та қудуққа кўпайди. 1 та қудуқни сувланганлиги сабабли назоратдаги фондига ўтказилди.

Нефт ва сув қазиб чиқариш ҳаракати тахлили. 2013 йилда кон бўйича 44129,0 м³ суюқлик қазиб чиқарилган бўлиб, шундан 9183,0 тоннаси нефт ва 34946,0 м³ сувдир. 2012 йилга нисбатан суюқлик қазиб чиқариш 1479 м³ кўпайган бўлиб, шундан сув қазиб чиқариш 1820 м³ га кўпайган бўлса, нефт қазиб чиқариш 341 тоннага камайди, яъни ўтган йилга нисбатан ўсиш 96,4 % ни ташкил этди. Умумий йиллик сувланиш даражаси – 79,2 % ни ташкил этди. Бу кўрсаткич 2012 йилга нисбатан 1,5 % га ошган. Ҳисобот йилида лойиха бўйича ўртача кунлик 14,7 тн. ўрнига амалда ўртача кунлик 26,1 тн нефт қазиб чиқарилди.

Бўр қатламининг (сеноман) геотермал сувини бухоро қатламига ҳайдашдан олинган нефт ўсиши 2013 йилда 600 тоннани ташкил этди, шу усул бошлангандан буён 62015 тонна кўшимча нефт қазиб чиқарилди. Каттақум 2-сонли қудуғидан олинаётган геотермал иссиқ сувни Хаудаг 92 - сонли қудуғи орқали палеоген даври бухоро махсулдор қатламларига ҳайдалмоқда. Бу қудуқ осма қувурлари ҳар 4-5 ойда туз ўтириб қолиши натижасида алмаштирилиб турилади ва шу билан қудуққа сув ҳайдаш тўхтовсиз олиб борилмоқда.

2013 йилда кудуқлар иш мажмуи 11978 кудуқ-кунни ташкил этди. Бу ўтган йилга нисбатан 80 кудуқ-кун кўпдир. Хаудаг кони бўйича кудуқлардан ўртача кунлик суёқлик олиш 3,7 тоннани ташкил этди, шундан 0,8 тн/кун нефт, 2,9 тн/кун сувдир. 2012 йилга нисбатан ўртача кунлик нефт қазиб чиқариш ўзгармаган бўлиб, сув қазиб чиқариш эса 0,1 м³/кунга кўпайди.

Ишлаб чиқариш бошидан қазиб чиқарилган суёқлик 3052750,0 м³ ни ташкил этди, шундан 1642957,0 тоннаси нефт, 1409793,0 м³ сувдир. Умумий сувланиш 46,2 % ни ташкил этди.

Қатлам босими ва газ омили харакати. Хаудаг конида қатлам босимини ушлаб туриш ва қатламнинг нефт бериш хусусиятини ошириш учун бўр даврининг сеноман қатлами геотермал иссиқ сувини бухоро қатламига хайдаш давом эттирилди. Иссиқ сув Каттақум № 2 кудуғидан олинмоқда. 2013 йилда қатламга хаммаси бўлиб 120,450 минг м³ иссиқ сув хайдалган. Иссиқ сув 1 та сув хайдаш кудуқғи (92 - сонли кудуқ) орқали нефт қатламларига хайдалмоқда.

Бу усул қўлланиб бошлангандан буён хайдалган сув 4568,580 минг м³ ни ташкил этади. Кон эксплуатация қилиниб бошлангандан буён қазиб олинган сув 1409,746 минг м³ бўлди. Хайдалган иссиқ сув хажми қазиб олинган сув хажмидан 3158,834 минг м³ кўпдир. Бунинг натижасида кондаги сатх юқори кўтарилиши керак эди, лекин шу пайтгача қатлам босими 9 - 9,5 атм. дан ошгани йўқ.

Хаудаг конида қазилган илк кудуқлар фаввора усулида ишлатилган бўлиб, бошланғич қатлам босими 30 атм. ни ташкил этган. Хозирда эса қатлам босими 9,5 атм. ни ташкил этмоқда (бу кудуқ сатхини ўлчаш орқали аниқланган).

Хаудаг конида нефт таркибидаги газ миқдори кам бўлганлиги сабабли газ омили ҳисобга олинмади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. “Жарқўрғоннефт” ОАЖ геология хизматининг фонд маълумотлари
2. А.П.Югай. “Сурхандарё чўкмасининг Келиф-Сариқамиш ва Боботоғ-Дасманага антиклинорийларига бирикиш зоналарида ОГТ кидирув-сейсморазведка ишлари”. Яккабоғ қишлоғи, 1997.
3. 2. Абидов А.А. Нефть ва газ геологияси русча-ўзбекча изоҳли лугат. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2000. – 524 б.

